

911
11-97

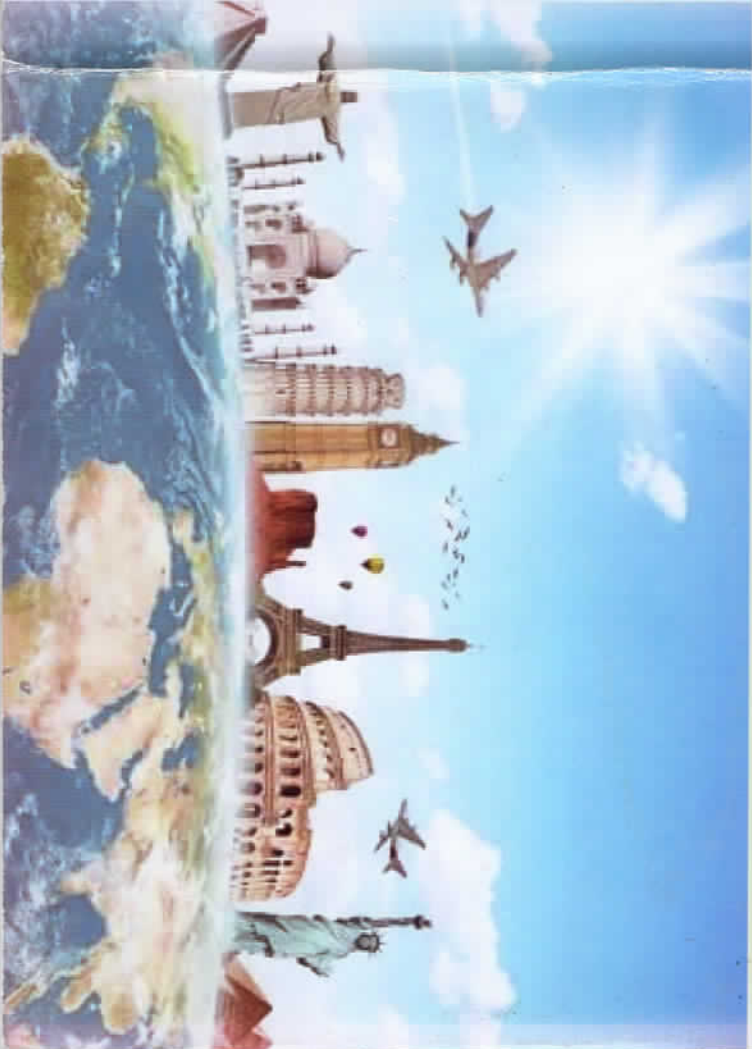
ЎЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TALIM VAZIRLIGI

SAMARQAND DAVLAT UNIVERSITETI

M.R. Usmanov

TURIZM GEOGRAFIYASI

O'quv qo'llanma

914
0-94

M.R.USMANOV
TURIZM GEOGRAFIYASI

o'quv qo'llanma

Скачеп.

-5105-

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O'RTA MAXSUS TAILIM VAZIRLIGI
TOSHKENT VILOYATI QIYATIDARSONO
DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI
AXBOROT RESURS MARKAZI
FILIALI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O'RTA MAXSUS TAILIM VAZIRLIGI
TOSHKENT VILOYATI QIYATIDARSONO
DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI
AXBOROT RESURS MARKAZI

Samargand — «SamDU» — 2019

Книга должна быть
возвращена не позже
указанного здесь срока

Количество предыдущих
выдач

27.09.22.

Usmanov M.R. Turizm geografiyasi: o'quv qo'llanma. —
Samarqand, «SamDU», 2019. 256 b.

Ushbu qo'llanma «Geografiya» yo'nalishi bo'yicha ta'lim olayotgan talabalarga mo'ljallangan bo'lib, 3 ta qism, 14 ta bobni o'z ichiga oladi. O'quv qo'llanmaning 1-qismi Turizm geografiasining ilmiy-nazariy asoslariga, 2-qism turizm geografiasining regional xususiyatlariga, 3-qismidagi boblarda esa O'zbekiston va uning hududlari turizm salohiyati geografik jihatdan tadqiq etilgan.

O'quv qo'llanma geografiya yo'nalishi talabalariga va magistratlarga hamda shu sohada ilmiy tadqiqot olib borayotgan doktorant, izlanuvchi-tadqiqotchilarga mo'ljallangan.

SamDU kengashi qarori bilan chop etishga tavsiya qilingan.

Mas'ul muxarrir: Samarqand davlat universiteti professori,
g.f.d. S.B.Abbasov

Taqrizchilar: Samarqand iqtisodiyot va servis instituti
“Turizm” kafedrası dotsenti i.f.n.
R.Amriddinova

Samarqand davlat universiteti “Ijtimoiy-
iqtisodiy geografiya” kafedrası dotsenti
g.f.n. T.Jumaboev

MUNDARIJA

Kirish.....	6
I QISM. TURIZM GEOGRAFIYASINING ILMIY- NAZARIY ASOSLARI.....	10
1-BOB. TURIZM GEOGRAFIYASINING PREDMETI, OBYEKTI, MAQSAD VA VAZIFALARI.....	10
1.1. Turizm tushunchasi.....	10
1.2. Turizm geografiasining ob'ekti va predmeti.....	12
1.3. Turizm geografiasining boshqa fanlar bilan aloqadorligi	18
2-BOB. TURIZM KLASSIFIKATSIVASI, KO'RINISHI VA TURLARI.....	21
2.1. Turizm turlari.....	21
2.2. Turizm klassifikatsiyasi.....	24
2.3. Turistik marshrut va ularning turlari.....	29
2.4. Ekologik turizmining ba'zi bir nazariy masalalari.....	33
3-BOB. TURIZMNI RIVOJLANTIRISH OMILLARI.....	39
3.1. Tabiiy geografik omillar.....	39
3.2. Iqtisodiy geografik omillar.....	41
3.3. Ijtimoiy-demografik omillar.....	42
4-BOB. TURISTIK DESTINATSIYA.....	45
4.1. Destinatsiya tushunchasi, turistik destinatsiya geografiasining o'rganish ob'ekti sifatida	45
4.2. Turistik destinatsiyaning predmeti va vazifalari.....	46
5-BOB. XALQARO TURIZM TARIXI VA RIVOJLANISHI..	52
5.1. Xalqaro turizm tarixi.....	52
5.2. Xalqaro turizmining rivojlanish tendensiyasi.....	55
5.3. O'zbekistonning xalqaro turizmida tutgan o'rni.....	58
II QISM. XALQARO TURIZMNING REGIONAL XUSUSIYATLARI.....	60
6-BOB. JAHONNING TURISTIK REGIONLARI (YEVROPA REGIONI).....	60

6.1. Butunjahon turistik tashkiloti (UNWTO) buyicha regionlar.....	60
6.2. Yevropa regioni turizm geografiyasi.....	61
6.3. Shimoliy Yevropa subregioni.....	63
6.4. G'arbiy Yevropa subregioni.....	68
6.5. Janubiy Yevropa subregioni.....	71
6.6. Sharqiy va Markaziy Yevropa subregioni.....	76
7-BOB. AMERIKA REGIONI MAMLAKATLARIDA XALQARO TURIZM GEOGRAFIYASI.....	83
7.1. Amerika regionining turizm geografiyasi.....	83
7.2. Shimoliy Amerika subregioni (AQSH, Kanada turizmi)....	87
7.3. Markaziy Amerika subregioni turizmi (Meksika turizmi).....	92
7.4. Janubiy Amerika subregioni turizmi (Braziliya turizmi).....	92
7.5. Karib havzasi subregioni turizmi.....	93
8-BOB. OSIYO – TINCH OKEANI REGIONI MAMLAKATLARI XALQARO TURIZM GEOGRAFIYASI	96
8.1. Osiyo-Tinch okeani turistik regioniga umumiy tavsif.....	96
8.2. Shimoli-Sharqiy Osiyo subregioni mamlakatlari turizmi...	98
8.3. Janubi-Sharqiy Osiyo subregioni turizmi.....	101
8.4. Avstraliya va Okeaniya subregioni turizmi.....	103
8.5. Janubiy Osiyo subregioni turizmi.....	105
9-BOB. O'RTA SHARQ REGIONI	110
9.1. O'rta Sharq turistik regioniga umumiy tavsif.....	110
9.2. O'rta Sharq turistik regioni etakchi mamlakatlari turizmi	112
9.2.1. Birlashgan Arab Amirliklari turizmi.....	112
9.2.2. Saudiya Arabistoni turizmi.....	113
9.2.3. Misr Arab Respublikasi turizmi.....	113
10-BOB. AFRIKA TURISTIK REGIONI.....	116
10.1. Afrika turistik regioniga umumiy tavsif.....	116
10.2. Shimoliy Afrika subregioni turizmi.....	121
10.3. Sahroi Kabir atrofi subregioni turizmi.....	121
III QISM. O'ZBEKISTONNING TURIZM ISTIQBOLLARI	126
11-BOB. O'ZBEKISTONNING TURIZM IMKONIYATLARI VA SALOHIVATI.....	126
11.1. O'zbekiston turizm imkoniyatlari tahlili.....	126
11.2. O'zbekiston turizmining «Buyuk Ipak yo'li» brendi	134
11.3. O'zbekistonda ekoturizmi rivojlantirishning milliy modelni yaratish	137
11.4. Tabiiat yodgorliklarining turizmdagi roli	146
11.5. O'zbekistonda qishloq turizmini rivojlantirish istiqbollari.....	153
12-BOB. O'ZBEKISTONNI TURISTIK HAYONLASHTRISH MASALALARI.....	162
12.1. O'zbekistonda turistik rayonlashtrish omillari.....	162
12.2. O'zbekistonda turistik rayonlashtrishning ba'zi muammolari.....	169
12.3. O'zbekiston turistik rayonlariga umumiy tavsif.....	171
12.3.1. Toshkent turistik rayoni.....	171
12.3.2. Mirzacho'l turistik rayoni.....	173
12.3.3. Farg'ona turistik rayoni.....	177
12.3.4. Zarafshon turistik rayoni.....	182
12.3.5. Janubiy turistik rayoni.....	187
12.3.6. Qo'ng'i Amudaryo turistik rayoni.....	196
13-BOB. SAMARQAND VILOYATINING TABIIY VA MADANIY TURISTIK RESURSLARI.....	202
13.1. Samarqand viloyatining geografik o'rni va joylashuvining turizmdagi ahamiyati.....	202
13.2. Turizmga innovatsiyalarning hududiy jihatlari	207
13.3. Samarqand viloyatida innovatsion loyihalarni amalga oshirish muammolari	210
Xulosa.....	214
Glossariy.....	216
Foydalanilgan adabiyotlar.....	221
Hovular.....	225

Kirish

Ma'lumki, insoniyat qadimdan dunyoni bilishga va uni anglashga, yangi yerlarni ko'rishga hamda o'zi uchun nomalarni bo'lgan hududlarni kashf etishga harakat qilgan. Bu orzularni amalga oshirish bevosita yaqin va uzoq hududlarga sayohatga chiqish orqali bajarilgan. Sayohat davomida ruhan dam olishgan va tabiatning go'zali mo'jizalariga hamda insonlar tomonidan yaratilgan ajoyib narsalardan hayratlangan. Ayni paytda shu mintaqaga aholisini ijtimo'iy va iqtisodiy holatiga bevosita va bilvosita ta'sir ko'ratgan.

Hozirgi kunda turizmining jahon xo'jaligidagi hisssasi yil sayin oshib, u muhim makroiqtisodiy tarmoqlar qatorida rivojlanmoqda. Mazkur soha dunyodagi ko'pgina davlatlarning daromad manbai sifatida ularning milliy iqtisodiyotida asosiy o'rin tutmoqda. Shu jihatdan O'zbekistonda mazkur tarmogga e'tiborni kuchaytirish muhim masalalardan biridir.

Butunjanon turizm tashkilotining (UNWTO) prognozi bo'yicha turizm industriyasida 2020 yilgacha halqaro turizmda o'sish tendensiyasi saqlanib qolindi. Bimobarin, barcha o'sish dinamikasi Osiyo va Tinch okeani regionidagi bir qancha mamlakatlarda ijroiy rivojlanishi xalqaro ekspertlar tomonidan e'tirof etilmoqda. Bunga o'z navbatida bugungi kundagi turizmga berilayotgan keng ko'lamli investitsiyalar va turistik salohiyatning yuqoriligidir.

Bugungi kunda jahonda yuz berayotgan globalizatsiya jarayonlarining tezlashib borishi davlatlardan turizm tarmog'ini rivojlantirish organi muhim masalalarni echish imkoniyatini yaratishni taqozo etmoqda. Shu jumladan, respublikamizda olib borilayotgan islohotlarning muhim yo'nalishlaridan biri turizm sohasini rivojlantirish eng dolzarb vazifalardan biri sifatida belgilandi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil uchun mo'ljallangan eng muhim ustuvor vazifalar haqidagi Oliy Majlisga Murojaatnomasida "...turizmni rivojlantirish, sohaga investitsiyalar jalb etish, kadrlar salohiyatini oshirish bo'yicha kompleks choralar ko'rishimiz lozim. Bizda turizm ko'pincha qadimiy shaharlarimiz, tarixiy-madaniy yodgorliklar doirasida cheklanib qolmoqda. Vaholanki, mamlakatimizning betakror tabiati, milliy qo'riqxonalar, tog'li hududlarda turizmni rivojlantirish uchun katta salohiyat mavjud. Ayniqsa, tibbiyot turizmi, ziyorat turizmi va ekoturizmni rivojlantirish nafaqat iqtisodiyot, balki ijtimoiy sohalar rivojiga ham katta turki beraadi. 2019-2025 yillarda Turizmni

rivojlantirish milliy konsepsiyasini ishlab chiqish va shu asosda 2025
 yilga yaratiladigan tashrif buyuradigan xorijiy sayyohlar sonini 7 million
 atalgacha, turizm eksportidan keladigan yillik daromadni esa 2 milliard
 AQSH dollariga ekanizish lozim” –deb vazifa belgilanganini keltirib
 o‘tib o‘tmoqim. Bundan tashqari, ushbu sohani jadal rivojlantirish
 maqsadida O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 5
 maydagi PF-5611-sonli “O‘zbekiston Respublikasida turizmni jadal
 rivojlantirishga oid qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi farmoni
 bilan PQ-4095-sonli “Turizm tarmog‘ini rivojlantirishga oid chora-
 tadbirlar to‘g‘risida”gi qarorini keltirib o‘tish mumkin. Ushbu qarorda
 2019-2021 yillarda O‘zbekiston Respublikasida mehmonxonalar
 qurilishining maqsadli parametrlari, istiqbolli investitsiya loyihalari,
 zamonaviy akborot texnologiyalarini tatbiq etiladigan madaniyat

2017-yilda jahon turizm harakatlari 1,1 mlrd ga yaqin turist ishtirok etdi. O'zbekistonga keluvchi xorijiy turistlar sonida ham o'rtish kuzatiladi va bu ko'rsatkich 5,5 mln kishini tashkil qildi. Turizm faoliyati bilan shug'ullanuvchi korxonalarning soni 680 ta bo'lib, bu ko'rsatkich yilidan-yilga oshib bormoqda. O'zbekistonning ko'pina tarixi, qadimiy madaniy merosi jahon turistlarini o'ziga chorlab kelgan bo'lsa-da, sobiq shov'tolar davrida xorijiy mamlakatlar bilan bevosita turistik aloqalar o'rnatish va hamkorlik qilish chegaralangan edi. O'zbekiston mustaqillikka erishgandan so'ng turizm sohasini jahon andazalariga ko'tarish masalasi jiddiy muhokama qilinib, bu sohani yangidan isloh qilish bo'yicha Turizm to'g'risidagi qonun, Prezident farmon va qonunlari va davlat dasturlari qabul qilindi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 3 fevraldagi 607-sonli qarori bilan Respublikasi turizm salohiyatini rivojlantirish uchun qulay sharoitlar yaratish bo'yicha qo'shimcha tashkiliy chora-tadbirlar to'g'risidagi PF-5326-son Farmonining 10 bandida turistik kartalar tayyorlash masalasining qo'yilganligi geograflar oldiga katta vazifalar belgilab beradi. Shuningdek, farmon bandlarida hududlar turistik iqtisodiyatlarini yanada rivojlantirish masalari ham belgilab qo'yilgan. Demak, "hudud egasi" bu albatta geograflardir. Shuning uchun har bir hududlar, mamalaklar, xattoki tuman, qishloq, tog' va daryolar, cho'l-lar turistik nuqtai nazaridan tadqiq etilishi lozimdir.

Geografiya fani XX asrning ikkinchi yarmiga kelib yangi yo'nalishlar, ya'ni, aholiga xizmat ko'rsatish, tibbiyot, rekreatsiya va turizm kabi tarmoqlarni o'rgana boshladi. Shu jihatdan ushbu fanda